

Linnéuniversitetet

LÄRARPROGRAMMET

Likvärdigt utvecklingssamtal

tolk eller inte vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP

Maria Knutsson

Angelica Moya

Linnéuniversitetet

Institutionen för Naturvetenskap

Arbetets art: Examensarbete, 15 hp

Lärarprogrammet

Titel: Likvärdigt utvecklingssamtal

Tolk eller inte vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP

Författare: Maria Knutsson & Angelica Moya

Handledare: Gunilla Åkesson-Nilsson

Sammanfattning

Det här arbetet handlar om i vilken omfattning eller hur ofta tolk används vid utvecklingssamtal och skrivande av individuell utvecklingsplan (IUP) samt om det har någon betydelse för elever med svenska som andraspråks resultat i skolan. Föräldrars delaktighet i sina barns skola är en viktig faktor för att stärka eleverna i deras studieresultat. Skolan ska verka för likvärdighet i skolan och därför är det viktigt att föräldrar som inte behärskar svenska ska ha samma förutsättningar att hjälpa sina barn som föräldrar till barn med svenska som modersmål. Enkätstudien skickades ut till sex olika skolor i olika delar av landet. Några skolor hade många elever med svenska som andraspråk, andra hade några få. Alla informanter använde sig av tolk vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP vid behov, när föräldrarna inte behärskade svenska. Studien visar att skolorna som undersöktes inte har någon klar plan för vad som gäller vid kommunikationen med föräldrar som inte behärskar svenska. Studien pekar på att tolkanvändning har två sidor, kommunikation med föräldrar och elevers lärande.

Förord

Intresset för att arbeta med ämnet elever med svenska som andraspråk kommer bland annat från att vi ofta både läser och hör om dessa elevers svårigheter med att nå målen i skolan. Det grundar sig även på våra egna tidigare erfarenheter, en av oss har själv är elev med svenska som andraspråk i det svenska skolsystemet samt en som SFI lärare. Då vi snart kommer att arbeta i skolan som lärare vill vi ta reda på vad vi kan göra för att hjälpa dessa elever.

Tack

Vi vill tacka de lärare som har tagit sig tid och svarat på vår enkät. Vi vill också tacka vår handledare Gunilla Åkesson-Nilsson som har gett oss goda råd och tacka varandra för tio roliga och intressanta veckor.

INNEHÅLL

1 INTRODUKTION	3
2 BAKGRUND	5
2.1 Föräldrarnas roll	5
2.2 Användning av tolk i skolan.....	6
2.3 Styrdokument	6
2.4 Utvecklingssamtal	6
2.5 IUP- individuell utvecklingsplan.....	7
2.6 Måluppfyllelse.....	7
2.7 Plan för kommunikation med föräldrar	8
2.8 Familjesituation	8
3 SYFTE	10
4 METOD	11
4.1 Val undersökningsmetod	11
4.2 Undersökningsgrupp.....	11
4.3 Etik.....	11
4.4 Databearbetning	12
4.5 Validitet och Reliabilitet	12
5 RESULTAT.....	13
5.1 Enkät svar.....	13
5.1.1 Tolkhjälp vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP	13
5.1.2 Tolk och måluppfyllelse	14
5.1.3 Svårigheter med tolk	16
5.1.4 Skolinformation på alla språk	16
5.1.5 Plan för kontakt med föräldrar	17
5.1.6 Sammanfattning av resultat	17
6 DISKUSSION.....	18
6.1 Enkät svar.....	18
6.2 Tolkhjälp vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP.....	18
6.3 Tolk och måluppfyllelse.....	19
6.4 Svårigheter med tolk.....	19
6.5 Skolinformation på alla språk	21
6.6 Plan för kontakt med föräldrar	21
6.7 Förslag på plan för ökad kommunikation	22
6.8 Förbättringsområde och vidare studier	22
7 REFERENSLISTA.....	24
 BILAGA 1 Brev till informanter	
 BILAGA 2 Enkät	

1 INTRODUKTION

Elever med svenska som andraspråk får sämre resultat i skolan än elever med svenska som modersmål (Skolverket, 2011a, sid. 172). Det finns flera förklaringar till resultaten. Några av dem är elevernas bakgrund och familjesituation. Elever med svenska som andraspråk bor ofta i invandrantäta områden där man sällan kommer i kontakt med det svenska språket utanför skolan. I dessa bostadsområden är även skolan segregerad (Skolverket, 2005, sid. 4). Föräldrarna här har lägre utbildning och lägre status både socialt och ekonomiskt än genomsnittet (Skolverket, 2003).

I läroplanen Lgr11 (Skolverket, 2011b) och skollagen (Utbildningsdepartementet, 2010) framgår det att skolan ska vara likvärdig för alla elever i hela landet. Varje skola och kommun måste se till att alla elever får de resurser som behövs för att nå kunskapsmålen i skolan (Skolinspektionen, 2009). Undervisningen ska baseras på elevernas tidigare erfarenheter, språk, kunskaper, behov och bakgrund (Skolverket, 2011b). Varhelst man bor i landet ska man som elev få en likvärdig utbildning. Skolan måste informera vårdnadshavare och elever om krav, rättigheter och skyldigheter som gäller i skolan (Skolverket 2011c).

I styrdokumentet står att föräldrarna ska ha en aktiv roll i elevens utbildning och i kontakten med skolan (Skolverket, 2011b). Aktiva föräldrar har sannolikt positiv inverkan på elevernas studieresultat (OECD, 2001, sid. 147-157). Minst en gång per termin ska skolan tillsammans med föräldrar genomföra ett utvecklingssamtal där föräldrar informeras om elevens kunskapsutveckling. Samtalet ska vara ett treparts-samtal mellan elev, lärare och föräldrar. Vid utvecklingssamtalet ska man tillsammans skriva en IUP, individuell utvecklingsplan (Skolverket, 2011c). Det finns svårigheter med att genomföra ett utvecklingssamtal och upprätta en IUP om föräldrarna inte behärskar det svenska språket.

För elever med svenska som andraspråk, som faller under begreppet nyanlända, rekommenderas skolan att använda tolk för att säkerställa att informationen förstås av både elev och föräldrar. För alla andra elever än de som faller under begreppet nyanlända, står det varje kommun/skola/lärare fritt att själv avgöra behovet av tolk vid information, utvecklingssamtal och skrivande av IUP (Skolverket, 2008a).

Med elever med svenska som andraspråk menas i studien elever som är födda i Sverige men som har en eller två föräldrar som har utländsk bakgrund eller elever som är födda utomlands och har en eller två föräldrar som är födda utomlands. Andraspråk är det språk som man lär sig efter att man lärt sig ett språk först i livet, modersmålet (Skolverket, 2008a). Rodell Olgaç (2000) frågar sig om skolan använder sig av tolk för sällan vid kontakt med föräldrar till elever med svenska som andraspråk.

Syftet för vårt examensarbete har varit att undersöka hur vanligt det är att tolk används vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP samt om användning av tolk vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP påverkar möjligheten för elever med svenska som andraspråk att nå kunskapsmålen i årskurs 5. Utifrån PISA-undersökningens (OECD 2001, sid. 147-157) slutsats om att föräldrars engagemang påverkar elevernas resultat, har vi formulerat hypotesen att användning av tolk underlättar föräldrarnas förståelse positivt och därmed elevernas resultat positivt.

Vår studie tar även upp några andra frågor som om det finns svårigheter med att använda tolk, om det finns någon plan i skolan som följs vid kontakt med föräldrar och

om informationen man skickar hem översätts till modersmålen. Den här undersökningen kan lyfta betydelsen av att ha en arbetsplan i skolorna vid utvecklingssamtal och skrivande av individuell utvecklingsplan, för att öka samverkan med föräldrarna till elever med svenska som andraspråk samt belysa frågan om översättning av information till hemmen.

2 BAKGRUND

2.1 Föräldrarnas roll

PISA-undersökningen som OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) 2001 analyserar, visar att föräldrars engagemang i elevernas skolgång sannolikt har betydelse för elevens studieresultat. Analysen visar att kommunikation mellan elever och föräldrar samt mellan föräldrar och skola troligtvis har positiv effekt på elevernas resultat i skolan (OECD, 2001, sid. 147-157). Det är därför av stor vikt att föräldrar och elever samverkar med skolan för att ge eleven möjlighet att nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling (Skolverket, 2011c) (Skolverket, 2011b). Föräldrar vill att deras barn ska lyckas i skolan oavsett nationalitet eller klasstillhörighet i samhället och att eleverna ska få goda resultat i skolan (OECD, 1997). Hatties (2009) studie av 80 miljoner elever visar bland annat att föräldrars förtroende och förväntningar på sina barn har positiv effekt på elevernas studieresultat.

Elmeroth (2009, sid. 125-126) menar att det är viktigt med föräldrars medverkan i skolan och för att kunna utveckla en bra kontakt mellan skola och föräldrar till elever med svenska som andraspråk behöver föräldrarna förstå hur den svenska skolan fungerar. Det är extra viktigt att skolan strävar efter en god föräldrakontakt om föräldrarna inte har egen erfarenhet och kunskap om den svenska skolan (Skolverket, 2008a). Skolan har skyldighet att förklara för föräldrar och elever vad skolan har för krav, vad utbildningen går ut på och vilka rättigheter och skyldigheter man har som förälder och elev (Skolverket, 2011b). Det är viktigt att tidigt informera föräldrarna till elever med svenska som andraspråk om skolans uppdrag och läroplan (Alfakir, 2004, sid. 59). Majoriteten av alla föräldrar i en skola som tillfrågades i en enkätstudie gjord av Jonsson (1988) vill ha mer information från skolan om hur de kan stödja sina barn i deras skolarbete hemma. Föräldrarna ser en sida av sina barn hemma och skolan ser en annan. Med ett samarbete kan man få en helhetsbild av eleven som gynnar kommunikationen mellan skola och hem (Andersson, 2004, sid. 26-27).

Skolan ser elever med svenska som andraspråk och deras föräldrar som ett problem och anledningen till problemet är att föräldrarna inte har tillräckligt kunskap i det svenska språket (Bouakaz, 2007). Lärarna undviker att ringa hem till föräldrarna när det uppstått problem i skolan för de anser att föräldrarna ändå inte kommer förstå vad de säger (Sawyer & Kamali, 2006). Det kan höra samman med det Bouakaz (2007) skriver, att skolan tycker att föräldrarna inte engagerar sig tillräckligt i sina barns skolgång medan föräldrarna tycker att lärarna är dåliga pedagoger. Det råder en brist på kommunikation och en okunskap om varandra mellan de båda grupperna.

Skolan skickar ofta skriftlig information till föräldrarna. Det här gör det krångligare för föräldrarna att hjälpa sina barn eftersom det är svårare att förstå skriftlig information än muntlig. Om skolan istället ringer eller gör hembesök är det lättare för föräldrarna att förstå vad skolan vill förmedla och kan då lättare bistå sina barn (Rodell Olgaç, 2000). Föräldrar kan känna sig ovälkomna i skolan och ha en känsla av att inte kunna bidra med något som är betydelsefullt. Det är föräldrarna som har det yttersta ansvaret för elevernas skolgång och välbefinnande (Bouakaz, 2007). Lgr11 ger tydliga riktlinjer i föräldrarnas roll i skolans verksamhet (Skolverket, 2011b).

”Skolans och vårdnadshavarnas gemensamma ansvar för elevernas skolgång ska skapa de bästa möjliga förutsättningarna för barns och ungdomars utveckling och lärande”. (Skolverket, 2011a).

2.2 Användning av tolk i skolan

För att kommunikationen mellan föräldrar och skola ska fungera behöver föräldrarna och skolan hjälp med att överbrygga språkliga och kulturella hinder (Bouakaz, 2007). Med hjälp av tolk kan föräldrarna till elever med svenska som andraspråk förstå den information skolan ger dem och få dem att känna sig förstådda vilket underlättar elevens kunskapsutveckling. När tolk anlitas med jämna mellanrum kan många missförstånd undvikas vilket gör att elevens kunskapsutveckling avancerar snabbare (Elmeroth, 2009, sid. 122). Rodell Olgaç (2000) har studerat kontakten mellan somaliska föräldrar och skolan på några skolor i Sverige. Det finns ett samband mellan hur samarbetet skola och föräldrar fungerar och hur skolan informerar. Skolans information till föräldrarna är ofta bristfällig vilket medför att även samarbetet inte fungerar. Föräldrarna drar sig för att kontakta skolan på grund av sina språkliga brister. Rodell Olgaç undrar om tolk används alltför sällan i skolan vid kontakt med föräldrar.

Skolan och sjukvården har en liknande förutsättning i att likvärdigheten för alla människor är central (Skolverket, 2011b; Socialdepartementet, 1982). Fatahi (2010) visar att sjukvårdspersonalen efterlyser kulturellt sakkunniga tolkar och en kontinuitet i tolkanvändningen. Fast anställda tolkar i de vanligaste språken i verksamheten är också något som har betydelse. Brist på tid under samtalen mellan patient och läkare i vården ledde till att informationen inte kom fram ordentligt (Fatahi, 2010).

2.3 Styrdokument

Skolan har styrdokument som visar hur man ska arbeta. Svenska skolan ska vara likvärdig i hela landet och alla elever ska ha samma möjligheter att nå kunskapsmålen. Skollagen och Lgr11 talar om att skolan ska ha ett samarbete med hemmen (Skolverket, 2011b; Utbildningsdepartementet, 2010). Man ska genomföra utvecklingsamtal och skriva en individuell utvecklingsplan, IUP, och informera hemmen om elevernas kunskapsutveckling muntligt och skriftligt minst en gång per termin (Skolverket, 2011b). I Skolverkets (2008a) *Allmänna råd för utbildning av nyanlända elever* finns rådet att skolan bör använda tolkhjälp vid information till föräldrar när eleverna är nyanlända. Definitionen på nyanlända elever är de elever som kommer nya till landet när de går i skolan och som inte kan förstå och tala svenska (Skolverket, 2008a).

2.4 Utvecklingssamtal

Syftet med utvecklingssamtalen är att föräldrarna ska få information om elevens utveckling i skolan för att kunna stödja sitt barn i skolarbetet. Individuell utvecklingsplan ska upprättas under pågående utvecklingssamtal och skrivas under av lärare, föräldrar och elev.

Utvecklingen och lärandet hos varje elev ska förstärkas och stimuleras med utvecklingssamtal som ska vara ett samtal eleven, läraren och föräldrar emellan (Skolverket, 2011b). För att ett utvecklingssamtal ska vara ett samtal där alla parter ska få komma till tals är det av stor vikt att målen för de olika ämnena är kända av eleverna och föräldrarna, som också ska också veta hur läraren har bedömt elevens kunskapsutveckling (Skolverket, 2008a).

2.5 IUP- individuell utvecklingsplan

Skolan har som uppgift att se till att eleverna utvecklas och når målen i läroplanen och kursplanen så långt som det är möjligt (Skolverket, 2007).

Det individuella utvecklingsplanen ska fungera som hjälp för elevens lärande. IUP:n ska sätta fokus på elevens utveckling i skolan, vara en planering för vad skolan ska göra för att eleven ska nå de nationella målen och vad föräldrar och elev kan göra för att nå dit. En IUP ska vara ett komplement för vad som tas upp muntligen på ett utvecklingssamtal och för att tydliggöra informationen ännu mer. IUP ska inte vara ett dokument som bara skrivs vid utvecklingssamtal utan ska uppdateras allt eftersom elevens studieresultat och skolsituation förändras. Den individuella utvecklingsplanen ska innehålla omdömen från alla ämnen som eleven får undervisning i. För att kunna ge en omfattande bedömning om elevens utveckling i skolan är det nödvändigt att alla lärare som eleven har, är med och bedömer och granskar elevens resultat. För att kunna ge en bedömning ska man ha dokumenterat och analyserat elevens resultat för att kunna visa var eleven befinner sig kunskapsmässigt (Skolverket, 2007).

Den individuella utvecklingsplanen ska vara tydlig med vad skolan, eleven och föräldrarna ska göra för att eleven ska nå målen och vilka åtgärder som ska vidtas för att nå dem (Skolverket 2011b).

2.6 Måluppfyllelse

Enligt Skolverkets statistiska modell för jämförelse av resultat mellan skolor och kommuner (SALSA), är det några faktorer som särskilt förklarar skillnader mellan elevers resultat. Föräldrars utbildningsnivå, hur stor del av eleverna som är födda i Sverige med utländsk bakgrund, hur stor del som är födda utomlands och relationen pojkar/flickor, förklarar till stor del resultatskillnader mellan elever. Den variabel som förklarar mest är föräldrars utbildningsbakgrund (Skolverket 2011d).

Skolan är målstyrd där styrdokumentet Lgr 11 (Skolverket, 2011b) visar vilka mål och vilka kunskapskrav eleverna ska nå i varje ämne vid årskurserna 3, 6 och 9. Skolan befinner sig i en övergångsperiod då det i den tidigare läroplanen Lpo 94 (Skolverket, 1998) ingick nationella prov i årskurserna 5 och 9. Nu ska de nationella proven istället göras i årskurserna 3, 6 och 9. De nationella proven i årskurs 6 görs i ämnena matematik, engelska, svenska och svenska som andraspråk. Proven ska vara ett stöd för lärarna i bedömningen av elevernas kunskapsnivå och skolresultat. De ska även tjäna som ett sätt att garantera den likvärdiga skolan i hela landet (Skolverket, 2011c). Statistik visar att elever med svenska som andraspråk har sämre resultat i skolan än elever med svenskt ursprung (Skolverket, 2011a). Läsåret 2009-2010 kunde man se att var fjärde elev med svenska som andraspråk slutade grundskolan utan godkänt betyg i kärnämnen. Av eleverna med svensk bakgrund var det var tionde elev som inte gick ut med godkänt betyg i kärnämnen. Skillnaden mellan de båda elevgrupperna har inte förändrats under de senaste åren (Skolinspektionen, 2010). Något annat som påverkar elevens möjligheter till måluppfyllelse är att föräldrarna inte vet hur den svenska skolan fungerar och har därför ingen möjlig väg att ge sina barn det stöd och den bekräftelse i skolarbetet som de behöver. I Skolinspektionens granskning (2010:16) *Språk- och kunskapsutveckling för barn och elever med annat modersmål än svenska* har man undersökt om de finns något sätt att arbeta på för att utveckla språk och kunskaper hos elever med svenska som andraspråk så att de når upp till de nationella målen. Granskningen visar att dålig språk- och kun-

skapsundervisning har stor påverkan på förutsättningarna för de flerspråkiga elevernas måluppfyllelse.

Det finns nationaliteter från 180 olika länder i svenska skolan och elever från olika världsdelar har olika studieresultat (Skolverket, 2011a). Elever från nordiska länder har bäst måluppfyllelse medan elever från Afrika har sämst (Skolverket, 2011a).

2.7 Plan för kommunikation med föräldrar

Skolan ska informera föräldrarna om deras skyldigheter och rättigheter gentemot skolan samt vilka kunskapsmål som elever ska klara av (Skolverket, 2011b). Någon plan för kommunikation med föräldrar till elever med svenska som andraspråk finns inte på nationell nivå. Den enda planen som finns är de allmänna råden för nyanlända elever (Skolverket, 2008a). I Skolinspektionens granskningsrapport (2009:3) står det att kommuner och skolor rekommenderas att ha klara anvisningar för vad som gäller vid mottagande av nyanlända elever och att skolpersonalen ska vara informerad om vad som gäller. Enligt *Allmänna råd för utbildning av nyanlända elever* (Skolverket, 2008a) står det att elever och föräldrar som är nyanlända till Sverige ska få hjälp av tolk. Med nyanlända menas elever som anlänt till Sverige nära eller under sin skoltid och som inte behärskar svenska (Skolverket, 2008). Många skolor önskar och strävar efter att öka föräldrakontakten på ett djupare plan. Skolorna använder sig av olika strategier i arbetet med att få en bra kontakt med föräldrarna. Personalen provar sig fram med olika former vilket gör att de ibland misslyckas i sin strävan att samverka med föräldrarna. Det är viktigt att skolan så snabbt som möjligt skapar en bra relation till eleven och föräldrar/vårdnadshavare (Skolinspektionen, 2009).

Framgångsrika planer finns på kommunal nivå och där är förskolorna goda förebilder. En förskola skaffar sig kunskaper om barnens bakgrund och informerar om hur förskolan arbetar med hjälp av bilder och ord översatta på föräldrarnas modersmål (Skolinspektionen, 2010). Vid några skolor i Holland försöker man skapa starka band med föräldrarna. De största hindren för föräldrasamverkan anses vara språket och kulturella skillnader. Här satsar man på att ha tillgång till tolk till föräldrar som inte behärskar språket då man fokuserar på alla föräldrars rätt till information från skolan. Lärarna gör regelbundna hembesök vilket har visat sig vara ett mycket bra sätt att kommunicera med föräldrarna (Denessen, Bakker & Gierveld, 2007). Det visar sig även att man ökar föräldrarnas deltagande i olika möten i skolan, om man muntligt bjuder in föräldrarna (Ivey, 2011; Denessen, Bakker & Gierveld, 2007).

2.8 Familjesituation

En del elever som har svenska som andraspråk har föräldrar som på grund av deras personliga situationer inte orkar vara vuxna. Barnen får ta på sig vuxenrollen, ofta för att de kan språket mycket bättre än föräldrarna, och familjens maktbalans rubbas (Elmeroth & Häge, 2008, sid. 65-66). Elmeroth (2009, sid. 85) skriver att om man kan ett språk väl kan man dra fördelar av det och man har makt att påverka sin situation.

PISA-undersökningen 2000 visar att en god kommunikation mellan föräldrar och barn ger eleven bättre studieresultat (OECD, 2001, sid. 147-157). Elever med svenska som andraspråks resultat påverkas positivt då de får undervisning i sitt modersmål (Skolverket, 2008b). Om eleverna får hjälp med sitt modersmål i skolan så kan de kommunicera med familjen (Ladberg, 2003, sid. 142). Med hjälp av samma modersmål kan föräldrarna lättare stödja sina barn i skolarbetet vilket gynnar deras studieresultat (OECD, 2001, sid. 147-157).

Studien motiveras av att det har visat sig att barn med svenska som andraspråk inte når de nationella kunskapsmålen i årskurs 9 lika bra som elever med svenska som modersmål. Det finns olika orsaker till detta och forskning visar att studieresultatet påverkas av elevernas sociokulturella och ekonomiska bakgrund. Studieresultatet påverkas även av hur länge eleverna bott i Sverige, i vilken ålder eleverna var i när de anlände, vilket land de ursprungligen kom ifrån och orsaken till att de invandrat (Skolverket, 2011a). Det är viktigt att skolan verkar för ett gott samarbete med hemmen (Skolverket, 2011b) eftersom studier visar på att föräldrarnas delaktighet i skolan påverkar elevernas möjligheter till goda studieresultat (OECD, 2001, sid. 147-157). Enligt de nationella styrdokumenterna (Skolverket 2011) ska man genomföra ett utvecklingssamtal och skriva en IUP med elev och föräldrar minst två gånger om året. Skolan rekommenderas (Skolverket, 2008a) att använda tolk vid samtal med föräldrar till nyanlända elever. Det finns olika exempel på hur man kan kommunicera med föräldrar till elever med svenska som andraspråk. Ett framgångsrikt exempel är när man använder sig av muntlig och personlig kontakt (Dennesen, Bakker & Gierveld, 2007)

3 SYFTE

Syftet med examensarbetet har varit att undersöka hur vanligt det är att tolk används vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP samt om användning av tolk vid utvecklingssamtal och IUP påverkar möjligheten för elever med svenska som andraspråk att nå kunskapsmålen i årskurs 5.

En delfråga som undersöks är om det kan finnas svårigheter med att använda tolk vid utvecklingssamtal och individuell utvecklingsplan och skrivande av IUP. Vidare undersöks om skolor har någon plan för kontakt med föräldrar till elever med svenska som andraspråk och om information till hemmen översätts till modersmålen.

Frågeställningar:

I vilken omfattning används tolk vid utvecklingssamtal och vid skrivande av individuell utvecklingsplan?

Finns det något samband mellan elevernas måluppfyllelse och användning av tolk vid utvecklingssamtal och vid skrivande av individuell utvecklingsplan?

Vilka svårigheter kan uppkomma i samband med användning av tolk vid utvecklingssamtal och skrivande av individuell utvecklingsplan?

Hur ser skolornas plan ut för kontakt med föräldrar till elever med svenska som andraspråk?

Översätts skolans information till hemmen?

4 METOD

4.1 Val undersökningsmetod

Enkäter skickades via post och en e-post-enkät. Inledningsvis gjordes en rundringning till några rektorer på utvalda skolor, där de hade många elever med svenska som andraspråk. Framförallt tidsåtgången gjorde att vi slutligen valde att göra en skriftlig enkät. Enkäten innehöll både öppna och slutna svarsalternativ.

Studien är i någon mening både kvantitativ och kvalitativ. Kvantitativ genom att vi kunde se hur stor andel av informanterna som svarade på de olika svarsalternativen. Studien är även kvalitativ genom att vi ställde öppna frågor till informanterna.

Skolornas anonymitet var viktig att behålla, då syftet inte var att peka ut speciella skolor (Stukát, 2011).

4.2 Undersökningsgrupp

Uppgifter om elever med svenska som andraspråks studieresultat är ofta tagna från årskurs 9. För att mäta elevernas kunskapsnivå valdes årskurs 5 eftersom det var ett av de år då man gjorde nationella prov och för att det ingår i skolans tidigare år. Enkäten riktade sig till lärare som hade en årskurs 5 förra året eller som hade en årskurs 5 året dessförinnan och som arbetade i skolor med många elever med svenska som andraspråk. Skolorna valdes från olika delar av landet i första hand i invandrantäta områden därför att invandrantäta skolor har sämre studieresultat än andra skolor (Skolverket, 2005). Information om andel elever med utländsk bakgrund i olika kommuner fanns tillgänglig på SALSA; Skolverkets Arbetsverktyg för Lokala SambandsAnalyser (Skolverket, 2010). Även skolor som inte hade så många elever med svenska som andraspråk i klasserna ingick i undersökningsgruppen. Kontakten med skolorna togs via telefonsamtal och e-post. Efter att skolor eller enskilda lärare svarat att de ville medverka i undersökningen skickades enkäten ut till dem tillsammans med ett informationsbrev om studien och personerna som låg bakom studien. Enkäten bestod av femton frågor med olika följdfrågor och skickades ut med post och via e-mail. Kontakt togs med 22 skolor men endast sex var positiva att delta i undersökningen. De undersökta skolorna varierade i storlek och finns på större och mindre orter i Syd- och mellansverige.

Första kontakten med förfrågan om skolors och lärares vilja till att medverka gjordes till invandrantäta skolor. Statistik undersöktes (Skolverket, 2010) för att hitta de skolor som var mest invandrantäta i landet. Speciellt dessa skolor svarade att de inte hade tid, att lärarna behövde arbetsro och att de fick upp till 10 förfrågningar om medverkan i examensarbete varje vecka. De många negativa svaren på förfrågan om medverkan resulterade i att mindre invandrantäta skolor kontaktades. Fem skolor svarade inte på frågan om de ville medverka i studien varken via telefon eller e-mail. Alla frågeställningar kunde inte besvaras på grund av bortfall i informanternas svar. Av de 20 utskickade enkäter blev det ett bortfall på fyra stycken.

4.3 Etik

Informanterna informerades vid första kontakten om studiens syfte, våra namn, vid vilken utbildning och vid vilket universitet som studien utförs. Informanterna bjöds in att medverka och hade möjlighet att tacka nej till medverkan. Enkätens omfattning beskrevs kortfattat för att informanterna skulle kunna få en uppfattning om hur

mycket arbete och tid som skulle krävas av dem som valde att svara på enkätens frågor. Lärarna som ville svara på enkäten garanterades anonymitet liksom skolan de arbetar på. De första enkäterna skickades ut via post och kuvert med mottagarens adress och porto, detta för informanternas anonymitet. Senare i studien skickades enkäten med frågorna och även svaren via e-post. Vid ankomsten avkodades e-posten för att informanterna skulle vara anonyma. Svaren på enkäten har delats upp i skolor som namngetts med de första bokstäverna i alfabetet. Namn på informanternas skolor nämns inte, inte heller kommunen som skolan ligger i.

4.4 Databearbetning

Enkätens frågor bearbetades en i taget. Informanternas svar skrevs ner, jämfördes och sammanställdes för att hitta eventuella strukturer och mönster i svaren. De fasta frågorna gav givna svar som kunde delas in i olika svarsgrupper. De öppna frågorna gav mera olika svar men de grupperades med liknande svar. Svaren på de öppna frågorna var varierande och alla var lika värdefulla att reflektera över. Med hjälp av enkätsvaren söktes samband med studiens frågeställningar. En av frågeställningarna analyserades på två olika sätt, varav det ena var med hjälp av ett Chi²-test. Det innebär att man beräknar om den skillnad man funnit mellan grupper är signifikant. I det här fallet ska värdet överstiga 3,84 om skillnaden är signifikant (Eriksson, 2011).

4.5 Validitet och Reliabilitet

Validitet innebär att man mäter det som ska undersökas samt är ett mått på tillförlitlighet. Studiens validitet säkrades då frågorna som ställdes i enkäten ansågs vara relevanta i sammanhanget. Reliabiliteten visar undersökningens tillförlitlighet. Om undersökningen skulle göras om på samma grupp elever skulle resultaten bli de samma och därmed vara tillförlitliga. Skulle undersökningen däremot göras på en annan elevgrupp skulle resultaten troligen bli annorlunda (Patel & Davidsson, 2003).

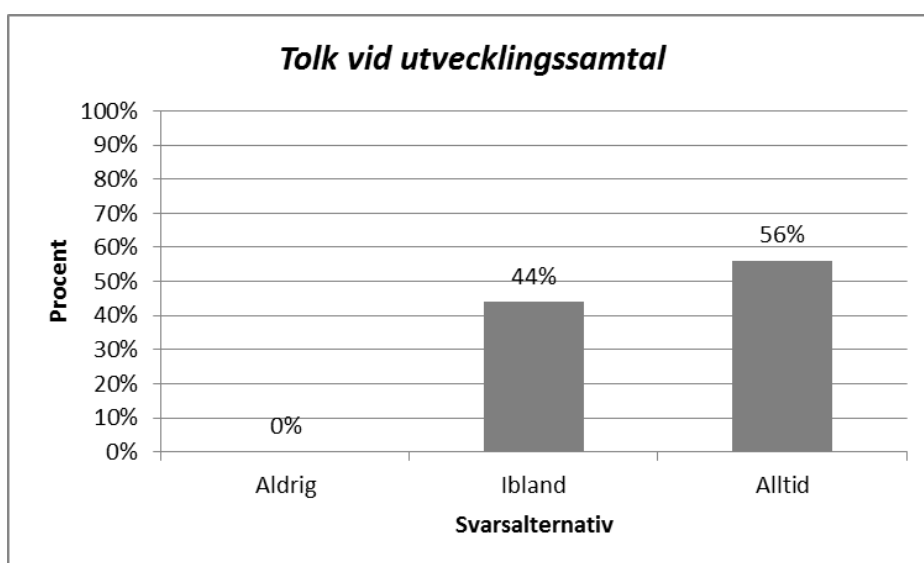
5 RESULTAT

5.1 Enkät svar

Resultatet baseras på svar från sex olika skolor.

5.1.1 Tolkhjälp vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP

På frågan om tolk användes vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP med föräldrar som inte behärskar svenska svarade något över hälften av informanterna att de "alltid" använde tolk. De resterande av informanterna svarade "ibland" (fig.1).

Figur 1:

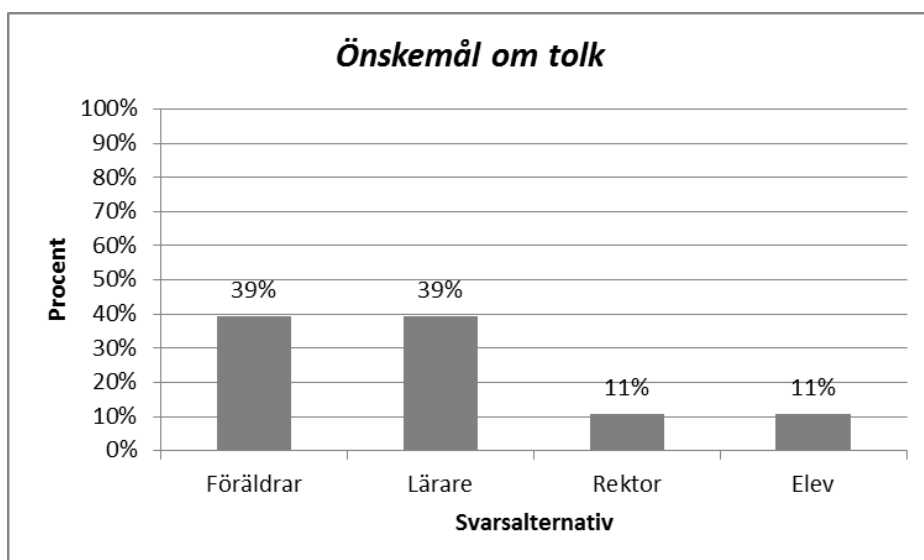
Figuren visar i vilken omfattning tolk används vid IUP och utvecklingssamtal med föräldrar som inte behärskar svenska. Studien omfattar 16 lärare.

Som tolkhjälp användes modersmåslärarna, tolkförmedling via kommunen eller telefonolk.

Ett avvikande svar var att det förekom, men dock sällan, att elever användes som tolk vid utvecklingssamtal och IUP. En av lärarna skrev:

"Eleven själv ska aldrig tolka!" (Lärare, Skola A).

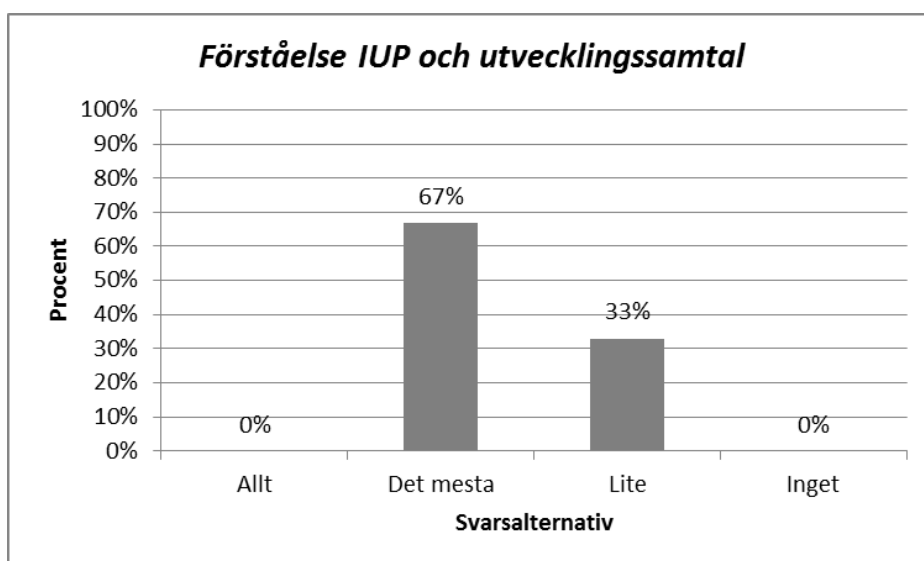
På enkätfrågan om vilka som önskade tolk vid utvecklingssamtal och skrivande av individuell utvecklingsplan svarade nästan alla informanter "lärare" och "föräldrar". Någon enstaka svarade att även rektor och elever ville ha tolk (fig.2).

Figur 2:

Figuren visar vilka som önskar tolk vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP. Studien omfattar 16 lärare där flera svarade flera alternativ.

Resultatet av frågan om i vilken utsträckning informanterna upplever att föräldrar som inte behärskar svenska förstår innehållet i utvecklingssamtal och IUP, svarade två tredjedelar ”det mesta” och resterande ”lite” (fig.3).

Figur 3:

Figuren visar hur mycket lärarna i de undersökta skolorna, tror att föräldrar som inte behärskar svenska, förstår innehållet i utvecklingssamtal och IUP. Studien omfattar svar från 16 lärare.

5.1.2 Tolk och måluppfyllelse

Som svar på frågan om informanterna upplevde att tolk vid utvecklingssamtal och IUP har betydelse för elevernas studieresultat, blev svaren varierande. Majoriteten upplevde att tolkhjälp var till fördel för elevernas studieresultat. Här följer några exempel på svar:

”Om föräldrarna har väldigt svårt att förstå svenska eller engelska behövs tolk för att förklara hur vi jobbar och vilka krav vi ställer på eleverna. Detta kan senare hjälpa föräldrarna att stötta sina barn” (Lärare, Skola B).

”Det är viktigt att vårdnadshavare och elever får samma upplevelse av samtalet” (Lärare, skola C).

Alla elever med svenska som andraspråk i de undersökta skolorna hade genomfört de nationella proven i årskurs 5.

Skola A hade sex elever med svenska som andraspråk av totalt 49 elever. Av dessa sex elever hade samtliga tolk vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP. Tre av dessa klarade de nationella proven i årskurs 5.

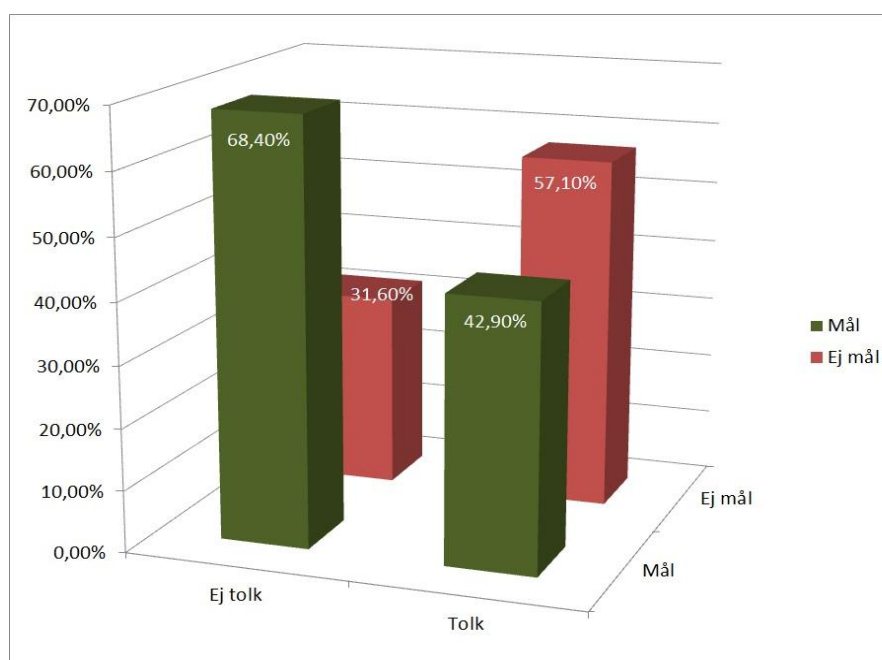
Skola B hade tio elever med svenska som andraspråk av totalt 44. Av de tio klarade samtliga elever de nationella proven i årskurs 5. Ingen tolk hade använts.

Skola C hade 83 elever med svenska som andraspråk av totalt 92 elever. Av dessa klarade 48 av 83 de nationella proven i årskurs 5. Fyra av de 35 som inte klarade de nationella proven i årskurs 5 hade tolk vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP och två av de 48 som klarade målen hade tolk. I den här skolan finns ett bortfall på 16 elever då en av informanterna inte svarat på frågan om tolk användes eller inte.

Skola D hade fem elever av 42 som hade svenska som andraspråk. Två av dessa fem klarade målen för nationella proven. Alla fem hade tolk vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP.

Skola E hade tio elever med svenska som andraspråk av 41. Fyra av dessa klarade de nationella proven. Två av dem hade tolk vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP, de andra hade inte det. Av de sex eleverna som inte klarade nationella proven hade två elever tolk vid utvecklingssamtal och IUP.

Skola F hade 46 elever med svenska som andraspråk av totalt 52. Av dessa klarade 33 stycken de nationella proven för årskurs 5. På frågorna om hur många av dessa elever som hade haft tolk vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP eller inte, var det 100% bortfall. Frågorna besvarades ej av informanterna.

Figur 4:

Figuren visar hur stor del av samtliga elever med svenska som andraspråk, med eller utan tolk vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP, som nått eller inte nått målen, mätt som resultat av nationella prov i årskurs 5.

Figuren ovan visar att av de som inte använt tolk vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP har knappt 70% av eleverna nått målen medan drygt 30% inte gjort det. För de elever som använt tolk är förhållandet det motsatta. Knappt 60% har inte nått målen och drygt 40% har gjort det. Resultatet visar att tolk inte hjälper till att förbättra elevernas studieresultat.

Med hjälp av ett Chi2-test analyserades resultatet av frågan angående tolk och måluppfyllelse. Det beräknade värdet i studien baseras på det totala antal elever med svenska som andraspråk, 98 stycken, där 61 av dem klarade de nationella proven i årskurs 5. $61/98 = 62\%$, vilket motsvarar alla elever i undersökning med svenska som andraspråk som klarade de nationella proven i årskurs 5. Det förväntade resultatet i chi-2-testet är 62% för alla elever, med eller utan tolk. Det finns 22 elever med tolk, av dessa har nio godkänt, det här är det observerade värdet. Det förväntade värde är 62% av 22 = 13,6 elever. Det finns 76 elever utan tolk, av dessa har 52 godkänt. Det här är det observerade värdet. Det förväntade värdet är 62% av 76 = 47,1 elever.

Grupp med tolk: $((9-13,6)^2)/13,6 = 1,55$.

Grupp utan tolk: $((52-47,1)^2)/47,1 = 0,51$

$\text{Chi}^2 = 1,55 + 0,51 = 2,06$

$2,06 < 3,84$ vilket medför att skillnaden inte är signifikant. Elever som har haft tolk vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP har klarat de nationella proven i något lägre utsträckning än förväntat och elever utan tolk i något högre utsträckning. Skillnaderna är dock så små att det inte anses statistisk säkra. Man kan alltså inte dra några generella slutsatser utifrån vår undersökning eftersom svaren har för stor spridning.

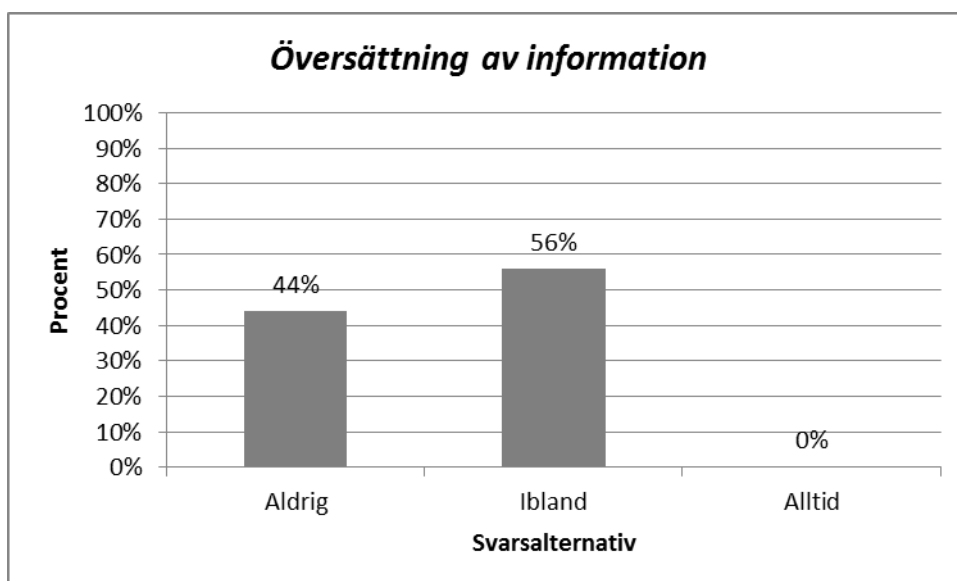
Eleverna med svenska som andraspråk hade störst problem med matematik och svenska som andraspråk vid de nationella proven i årskurs 5.

5.1.3 Svårigheter med tolk

De svårigheter som informanterna anger med att använda tolk är flera. En är att läraren inte är säker på att informationen man vill förmedla verkligen kommer fram och ibland misstänker informanterna att tolken inte gör ett bra jobb. I flera fall har tolken personlig anknytning till familjen. Ytterligare en svårighet är att samtalet tar längre tid, det tar även extratid att planera och ordna tolktid. Några påpekar att samtal via tolk kan kännas krystat och inte så spontant. En svårighet är att en tolk kostar pengar. Vissa föräldrar känner sig förödmjukade av att tolk används eftersom de tycker att de kan det svenska språket tillräckligt bra. En tredjedel av informanterna tyckte inte att det fanns några svårigheter med att använda tolk.

5.1.4 Skolinformation på alla språk

Hälften av informanterna angav att de "aldrig" översatte skriftlig information till föräldrarna, eftersom det inte fanns någon som kunde översätta då det fanns många olika språk på skolorna (Fig.4). Resten av informanterna gjorde det ibland. Det var inbjudan till föräldramöte och inbjudan till utvecklingssamtal översattes av modersmålslärarna. Av svaren kunde man utläsa att några ansåg att det var onödigt då eleverna och föräldrarna förstod informationen.

Figur 4:

Figuren visar hur ofta skriftlig information från skolan översätts till elevernas modersmål. Studien omfattar svar från 16 lärare.

En informant berättade att de gick igenom månadsbrev med eleverna och skrev synonymer till svåra ord för att de skulle kunna förklara informationen till sina föräldrar. Samma informant tyckte att det var föräldrarnas ansvar att ta del av informationen.

5.1.5 Plan för kontakt med föräldrar

Ingen skola hade någon klar plan för hur kontakten med föräldrar som inte behärskar svenska skulle se ut. Informanterna anger att de tar hjälp av tolk vid behov. Skolorna kunde ha lokala mål i verksamheten där exempelvis föräldrasamverkan eller modersmålet var prioriterat.

5.1.6 Sammanfattning av resultat

Resultaten visar att tolk används ”alltid” eller ”ibland” vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP när föräldrarna inte behärskar svenska. Det är mest föräldrar och lärare som önskar tolk och de flesta lärarna tror föräldrarna förstår vad som sägs vid utvecklingssamtal och innehållet i IUP. Skolorna översätter information till hemmen ”ibland” eller ”aldrig” och ingen skola har någon plan för hur kontakten med föräldrar som inte behärskar svenska ska se ut. Resultaten tolkanvändning vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP inte har någon betydelse för elevernas studieresultat.

6 DISKUSSION

6.1 Enkät svar

Hypotesen var att användning av tolk underlättar föräldrarnas förståelse för utvecklingssamtal och skrivande av IUP positivt och därmed elevernas resultat positivt. Vi är lite överraskade över att resultatet blev det omvända mot det förväntade. Det skulle kunna bero på att vi inte exakt undersökte likadana skolor med samma antal elever med svenska som andraspråk. Elevers studieresultat påverkas bland annat av föräldrarnas utbildningsnivå, socioekonomiska bakgrund, när eleverna anlände till Sverige och var de kommer ifrån (Skolverket, 2003). Det här är faktorer som vi inte har undersökt i klasserna eftersom tiden inte räckte till.

6.2 Tolkhjälp vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP

Resultaten från enkätens frågor gällande tolk vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP visar att drygt hälften av informanterna alltid använder tolk och det är främst lärare och föräldrar som önskar det. Samtliga informanter tror att föräldrar som inte behärskar svenska förstår lite eller det mesta av innehållet i utvecklingssamtalet och IUP.

Informanterna anger i sina svar att de gärna skulle ha tolk vid samtal om de fick bestämma själva. Det verkar som att många väljer bort tolk eftersom det kostar pengar och det ger dem mer arbete och de anser att tiden inte räcker till. Ingen av informanterna har angett vem det är som bestämmer när tolk skall användas, utan har bara skrivit ”vid behov”. Här borde vi frågat vidare om vem som bestämmer när tolk ska användas. Vi har inte kunnat hitta tydliga riktlinjer i skolans styrdokument för vad som gäller för användning av tolk. Det står bara om att nyanlända ska ha tolk, men hur länge som man räknas som nyanländ finner vi ingen information om (Skolverket, 2008a). Vem bestämmer vilka föräldrar som är i behov av tolkhjälp?

Vid en studie som gjordes i ett invandrartätt område i Göteborg svarade 3 av 5 elever i årskurs 9 att de inte trodde att föräldrarna förstod allt som stod skrivet i sitt barns IUP (Antonsson & Dicksved, 2008). Det här resultatet visar hur viktigt det är att som lärare förvissa sig om att föräldrarna verkligen förstår vad som sägs vid utvecklingssamtal och i skrivande av IUP. Enda sättet att kontrollera om föräldrarna förstår är att använda sig av tolk, anser vi. Föräldrar har då chans att fråga om det är något som är oklart utan att använda sig av eleven. Vissa föräldrar väljer dock bort tolkhjälp för att de känner sig förödmjukade av erbjudandet, då de tycker att de behärskar det svenska språket, enligt informanterna. Även om föräldrarna avböjer erbjudande av tolkhjälp kan det ju vara så att de ändå har behov av den. Det är en balansgång att vara säker på att föräldrarna förstår svenska, samtidigt som man inte ska nedvärdera föräldrarnas kunskap i språket. Skolan borde ha som praxis att oftast använda sig av tolk såvida inte båda föräldrarna talar flytande svenska och det är uppenbart att tolk inte behövs. Vi tycker att det är viktigt att båda föräldrarna förstår vad som sägs vid utvecklingssamtal och skrivs i IUP. Det här är komplext då vi är medvetna om att båda föräldrarna inte alltid är med vid utvecklingssamtal.

I enkätundersökningen svarar informanterna i de undersökta skolorna att de använder sig av tolk vid behov. Den här formuleringen ”vid behov” fanns inte som alternativ i enkäten men ändå har majoriteten använt sig av uttrycket. Vi anser att ”vid behov” är

ett otydligt uttryck och kan tolkas hur som helst. Om man tror att föräldrarna förstår ”lite” eller ”det mesta” vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP borde man alltid välja att ha med tolk vid samtalen. Ingen har svarat att man tror att föräldrarna förstår ”allt”. Föräldrar som inte förstår innehållet i IUP har inte samma möjlighet att hjälpa sina barn i skolarbetet. Tanken med IUP är ju att det ska vara ett dokument som skrivs i ett samarbete mellan lärare, föräldrar och elev och att det ska leda till att alla inblandade ska veta hur man ska hjälpa eleven i sin kunskapsutveckling (Skolverket, 2011b).

6.3 Tolk och måluppfyllelse

Av alla svaren vi fick om tolk har betydelse för elevernas resultat så svarade 40% att de var positiva och kunde se ett samband mellan tolkhjälp och elevernas studieresultat. En del av informanterna, (20%), trodde inte att det hade någon betydelse för elevernas studieresultat medan 40% trodde att de hade betydelse. Resten av informanterna är tveksamma till tolkanvändningens betydelse.

Vid analysen av svaren om elevernas studieresultat och om eleverna haft tolk vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP, tyder inget på att användning av tolk påverkar elevernas resultat positivt. Resultatet visar snarare på motsatsen. Vi hade ett bortfall på 30% i den här frågan och därför kan resultatet vara mindre signifikant. Det här bortfallet tror vi kan förklaras med att det krävdes lite arbete med att gå tillbaka och tänka på vilka elever som klarade proven och om de hade tolk eller inte vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP. Vi blev förvånade över resultatet då vi trodde att tolkhjälp var en fördel för elevernas studieresultat. Även en del av lärarna i undersökningen (40%) trodde att tolk hade en positiv inverkan på studieresultaten. Chi2-testet visade att resultatet i vår undersökning inte var signifikant. Kanske kan resultatet bli ett annat om undersökningen skulle göras under en längre period och med fler elever. Man kan också testa eleverna före och efter tolkanvändning, för att se om det blir någon förbättring i studieresultat. Vi hade hoppats på att kunna finna ett resultat som kunde ge oss och andra lärare bättre möjligheter att hjälpa eleverna med svenska som andraspråk.

Vi tycker oss kunna se att tolkanvändning har två sidor, kommunikation och lärande. Det är viktigt med tolk för att föräldrarna ska känna till skolans budskap och få en bra kommunikation med skolan. En god dialog mellan skola och föräldrar gör att föräldrarna vet vad de kan förvänta sig av sina barn och ställa krav på dem och skolan, vilket resulterar i ökad måluppfyllelse hos eleverna (Hattie, 2009; OECD, 2001). Vår studie har visat att elevers lärande inte påverkas av tolkanvändning vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP. Men resultatet är inte heller riktigt signifikant.

6.4 Svårigheter med tolk

Svårigheterna med tolk är många enligt informanterna. Bland svårigheterna kan nämnas priset, kvalitén, tiden som går åt vid samtal och förberedelser.

Många skolor dras med ekonomiska besparingskrav i verksamheten. Kan det vara så att i begreppet ”vid behov” även kan finnas ekonomiska faktorer som påverkar beslutet om tolkhjälp vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP? Vid användning av tolk inom sjukvården visade det sig att man valde att använda den tolkhjälp som var billigast att anlita. Specialutbildade sjukvårdstolkar fick inga jobb för att de var

dyrare. Kvalitén på tolkhjälpen blev sämre och missförstånd uppstod (Nyheter/Ekot 27/5 2008).

Vid vår enkätundersökning fanns informanter som var osäkra om huruvida tolkar kunde förmedla informanternas information riktigt. En skola i enkäten hade en kommunal tolkförmedling att nyttja. Flera använde sig av skolans anställda modersmåls lärare som tolk vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP. Modersmåls läraren beskrivs som en hjälp med språket men också som ett stöd vid kulturella skillnader (Alfakir, 2004). Vi menar att modersmåls lärarna är väl insatta i skolans språk och hur skolan fungerar. Vid samtal när modersmåls läraren används som tolk kan även föräldrarna känna sig underlägsna då lärarna är två representanter från skolan och kan uppfattas som att det är skolan mot föräldrarna (Phuong Persson, 2009). Vi undrar hur kompetensen ser ut bland inhyrda tolkar, som ofta är telefontolkar. Möjligtvis kan inte alla tolkar fackspråket som används inom skolan och kanske kan de inte översätta ord som "individuell utvecklingsplan" korrekt och på ett sätt som föräldrarna förstår. Sjukvården har en problematik som skulle kunna jämföras med skolan, då sjukvården tar in tolkar efter vad ekonomin tillåter istället för att prioritera kompetent tolkhjälp. Vissa av informanterna i studien sa att de tyckte att samtalen via tolk inte blev naturliga utan krystade. Att ha samtal via tolk tog också längre tid, det tog tid att ordna och det kunde vara svårt att hitta en tid som passade alla inblandade. Kanske kan detta göra att lärare drar sig för att ordna tolkhjälp då de själva känner att de har ont om tid. Vi förstår att det tar längre tid och att det är svårare att skapa ett naturligt samtal då man måste vänta in varandra. Vi tycker att man måste titta på fördelarna i första hand. Skolan måste följa styrdokumentet som kräver en bra kommunikation mellan skolan och föräldrar. När det inte finns några tydliga riktlinjer för när tolk ska användas, kan det leda till att det inte blir en likvärdig skola.

I vår enkät var det en informant som någon enstaka gång hade använt eleven som tolk. En annan informant hade tydligt markerat att man aldrig ska använda eleven som tolk. Vi håller med den sista informanten då eleven kan dra nytta av situationen och inte översätta allt som läraren säger till föräldrarna. Ett annat problem som kan uppstå när man använder eleven som tolk är att familjens hierarki rubbas. Barnen får ett övertag gentemot föräldrarna när de kan det nya språket bättre än dem (Elmeroth, 2009, sid. 65-66). Man lägger ett tungt ansvar på eleven och vi som vuxna måste lösa problemet utan elevens hjälp. Vi tror att när eleven används som tolk, kan det vara så att det är inget man planerat att göra, utan är något som uppstår i den stunden då man som lärare märker att föräldrarna inte förstår samtalet. Av egen erfarenhet har vi sett att det ibland kan uppstå konflikter mellan tolk och föräldrar då man anlitat en tolk som talar samma språk men som tillhör en annan etnisk, religiös eller politisk grupp.

Vi har förståelse för de svårigheter som kan uppstå med tolk, men ju mer man arbetar med tolk desto mer rutin får man på det. Vi tror att man som lärare ändå tjänar på att vänja sig vid att använda tolk eftersom det viktigaste är att föräldrarna förstår informationen så att de kan hjälpa sina barn vidare i skolarbetet. Vi tycker att man ska satsa på att ha en och samma tolk vid varje samtal och använda tolk regelbundet. Resultatet från studien om sjukvården visar att de anställda på det sjukhuset vill ha kontinuitet och samma tolk i de vanligaste språken för att få bättre kommunikation med patienterna (Fatahi, 2010). Vi tycker att det skulle gynna skolan att satsa på det här för att skapa bättre samarbete med föräldrar.

6.5 Skolinformation på alla språk

Ingen av skolorna i studien översatte informationen till alla de språk som fanns i skolan. Skriftlig information översattes av modersmåls lärare i mån av tid. Vi undrar hur föräldrarna ska kunna ta del av informationen från skolan om de inte får den översatt. Det skulle kunna finnas en översättningstjänst inom skolan som kunde översätta skriftligt material. På Skolverket.se finns en webbplats som heter ”*Tema modersmål*” (2011-12-02). Där finns information på 45 olika språk och sidan är först och främst riktad till pedagoger. Vi ser ett behov av en webbplats som föräldrar till elever med svenska som andraspråk kan använda sig av när de vill få information om skolan på sitt eget språk. Där skulle information som styrdokument, ordlista, vanliga frågor och svar finnas lättillgängligt.

På en skola i studien uppgavs det att man gick igenom informationen med eleverna i skolan som de sedan fick förmedla vidare till föräldrarna. Vi tycker att man kan jämföra detta med att man använder eleverna som tolk, vilket vi har påengterat nackdelarna med tidigare.

En av informanterna svarade att det var föräldrarnas ansvar att ta del av skolans information. Vi undrar hur informanten skulle göra om han/hon får en elev vars föräldrar inte alls förstår svenska eller som är analfabet. Om det här är en uppfattning som delas av flera lärare i Sverige kan skolans likvärdighet ifrågasättas. Påståendet strider mot läroplanen. Och det är istället skolans skyldighet att informera föräldrar och elever (Skolverket, 2011b).

6.6 Plan för kontakt med föräldrar

Någon plan för kontakt med föräldrar med elever med svenska som andraspråk finns inte. Enkätens resultat visar att mer än hälften av informanterna alltid använder sig av tolk när de har utvecklingssamtal och skriver IUP med föräldrar som inte behärskar det svenska språket. I enkäten står det klart och tydligt att det gäller föräldrar som inte kan svenska, men vi undrar varför det bara är drygt hälften av informanterna som alltid använder tolk och inte fler? Om föräldrarna inte förstår vad som sägs och skrivs vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP blir det svårt för dem att ta del av informationen. För oss känns det som en självklarhet att använda tolk med föräldrar som inte behärskar svenska för att få ett meningsfullt möte. Utvecklingssamtal och skrivandet av IUP tappar sin funktion om samtalet blir ett samtal där inte alla kan medverka (Skolverket, 2011b). Föräldrar ska kunna ge stöd till sina barn i skolarbetet, hur ska det gå till om de inte förstår vad de ska göra?

Vi tycker att skolan behöver en plan för kommunikationen mellan skolan och föräldrarna till elever med svenska som andraspråk. Ju mer man samverkar med varandra desto lättare är det för föräldrarna och skolan att kommunicera och förstå varandra (Denessen, Bakker och Gierveld, 2007; Ivey, 2011; Boukaz, 2007). Eleverna får på det här sättet stöd både hemifrån och från skolan och det gynnar elevernas skolresultat (OECD, 2001). Några intressanta och bra sätt att skapa föräldrakontakt har vi läst om i flera undersökningar. Gemensamt för dessa är muntlig kontakt med föräldrarna, gärna via hembesök, vilket är positivt för skola, föräldrar och elever (Denessen, Bakker och Gierveld, 2007; Ivey, 2011). Några förskolor i Sverige arbetar målmedvetet för att öka kontakten med föräldrar till barn med svenska som andraspråk genom att till exempel översätta vissa ord och använda sig av bilder (Skolinspektionen, 2010). Vi anser att det här är ett lätt och

okomplicerat sätt att kommunicera på och något som skolan borde ta efter. Vår studie tyder på att användning av tolk inte har någon positiv betydelse för elevernas studieresultat, men lärarna i vår studie uttrycker en önskan om att ha tolk vid samtal med föräldrar som inte behärskar svenska. Även om föräldrar till elever med svenska som andraspråk på grund av språkproblem inte alltid kan hjälpa sina barn praktiskt med skolarbetet kan de, om de fått den information de har rätt till och stöd från skolan, uppmuntra och hjälpa sina barn, vilket ger positiv effekt på elevernas studieresultat.

6.7 Förslag på plan för ökad kommunikation

För att göra en plan för kommunikationen mellan skolan och föräldrar till elever med svenska som andraspråk krävs det en större undersökning. Man behöver titta på hur skolorna i hela Sverige arbetar med frågan idag och se vilka metoder som är framgångsrika. Vi tror att man kan lära sig mycket av förskolor (Skolinspektionen, 2010) och skolor som ligger i invandrartäta områden. Vi har hittat goda exempel i litteraturen (Denessen, Bakker & Gierveld, 2002; Ivey, 2011) på hur man kan arbeta med kommunikationen och något vi vill belysa är att ringa, göra hembesök och bjuda in föräldrarna till skolan. Vi tycker att när föräldrarna kommer till skolan på besök ska det finnas en tolk tillgänglig för att kommunikationen ska fungera på bästa sätt.

6.8 Förbättringsområde och vidare studier

I vår studie har vi fått svar på frågeställningarna men en av de viktigaste frågeställningarna bekräftar inte vår hypotes. Det gäller frågeställningen om tolkanvändning vid utvecklingssamtal och skrivande av IUP har betydelse för elevernas studieresultat. Svaret visade att användning av tolk har negativ effekt på elevernas studieresultat, men Chi-2-testet visar att resultatet har låg sannolikhet och vi kan inte dra några generella slutsatser av det ursprungliga procentresultatet i figur 4. Som vi tidigare nämnde blev vi förvånade över resultatet av att tolk inte har någon positiv betydelse på elevernas studieresultat. Eleverna med svenska som andraspråk känns mer utsatta än andra. Vi inser nu att vi hade behövt göra studien under en längre tid för att få ett säkrare resultat samt studerat skolor som var lika varandra, med samma antal elever från samma länder, som har varit i Sverige lika länge och vars föräldrar har samma utbildningsnivå och socioekonomiska bakgrund. För att kunna bekräfta resultatet ytterligare hade vi kunnat intervjua föräldrarna och frågat dem hur de ser på tolkanvändning i skolan.

En sak som har försvårat vårt arbete har varit definitionen ”elever med svenska som andraspråk”. När enkäterna skickades ut använde vi oss av en definition som Lahdenperä (1997, sid. 13) skriver om. Senare under arbetet fann vi Skolverkets (2005) definition som skiljer sig från den vi hade använt oss av i brevet till informanterna. Kanske kan detta ha medfört att informanterna har svarat utifrån olika definitioner vilket gör resultatet osäkert. Vi gav våra informanter en definition i brevet där det stod att om man hade en elev som var född utomlands eller hade en eller två föräldrar födda utomlands räknades man som elev med svenska som andraspråk (Lahdenperä, 1997). Den definitionen som Skolverket (2005) beskriver som elever med svenska som andraspråk, är de elever som är födda utomlands eller i Sverige och vars båda föräldrar är födda utomlands (a.a). Det här kan ha medfört att några informanter tänkte på elever som endast hade en förälder som var född utomlands och det kan ha påverkat resultatet.

Ett resultat verkar vara att det behövs en arbetsplan. En plan för hur man ska skapa och upprätthålla en god kontakt och kunna samverka med föräldrar till elever med svenska som andraspråk. Dessa elever känns mer utsatta än andra på grund av att de inte kan få lika mycket hjälp och stöd hemma med skolarbetet. Idag använder sig olika skolor av olika strategier och det medför att det inte blir en likvärdig skola i hela landet. En nationell plan skulle det underlätta för skolor och lärare att kommunicera med föräldrar till elever med svenska som andraspråk vilket kanske skulle leda till bättre studieresultat för dessa elever.

7 REFERENSLISTA

Alfakir, N. (2004). *Skapa dialog med föräldrarna- integration i praktiken*. Malmö: Runa Förlag.

Andersson, I. (2004). *Lyssna på föräldrarna. Om mötet mellan hem och skola*. Stockholm: HLS Förlag.

Antonsson, J och Dicksved, A. (2008). *IUP- Skilda världar? - En jämförelse mellan elevers uppfattningar i två olika skolor*. C-uppsats. Sociologiska institutionen. Göteborgs universitet.

Bouakaz, L. (2007). *Parental involvement in school: what hinders and what promotes parental involvement in an urban school*. Doktorsavhandling. Institution lärarutbildningen vid Malmö högskola. Lunds universitet.

Denessen, E, Bakker, J och Gierveld, M. (2007). *Multi-Ethnic Schools Parental Involvement Policies and Practices*. The School Community Journal, 2007, Wol. 17, No. 2.

Elmeroth, E. (2008b). *Etnisk maktordning i skola och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.

Elmeroth, E. och Häge, J. (2008a). *Flyktens barn*. Lund: Studentlitteratur.

Eriksson, M. (2011). *Pojkar tar ordet! Talutrymme i klassrummet ur ett genusperspektiv*. C-uppsats. Institutionen för Naturvetenskap. Kalmar: Linnéuniversitetet.

Fatahi, N. (2010). *Cross-cultural encounters through interpreter-experiences of patients, interpreters and helthcare proffecisonals*. Doktorsavhandling. Institutionen för kliniska vetenskaper. Göteborgs universitet.

Hattie, J. A.C. (2009). *Visible Learning: a synthesis of over 800 meta-analyses relating to achivement*. London, New York: Routlege.

Ivey, P. (2011). *Overcoming Language and Cultural Barriers in School: Helping Hispanics Students Acquire Success in Elementary School*. Doktorsavhandling. Dominican University of California.

Jonsson, B. (1988). *Att ha barn i Sigtuna kommuns skolor. Föräldraenkät september -88. En sammanställning*. Sigtuna skolkontor, Sigtuna kommun.

Ladberg, G. (2003). *Barn med flera språk. Tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola, skola och samhälle*. Stockholm: Liber.

Lahdenperä, P. (1997). *Invandrarbakgrund eller skolsvårigheter? En textanalytisk studie av åtgärdsprogram för elever med invandrarbakgrund*. Doktorsavhandling. Institutionen för pedagogik. Lärarhögskolan i Stockholm. Stockholm:HLS Förlag.

OECD. (1997). *Parents as partners in schooling: Report from centre for educational research and innovation*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.

OECD. (2001). *Knowledge and Skills for Life- First Results from PISA 2000*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.

Patel, R och Davidsson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Phoung Persson, H. (2009). *Att samverka när språket inte räcker till – En studie om hur några lärare på en högstadieskola kommunicerar elevers matematiksvårigheter med föräldrar som inte behärskar svenska*. Magister-uppsats. Institution för pedagogik och didaktik. Göteborgs universitet.

Rodell Olgaç, C. (2000). *Socialisation och lärande i diasporan. Några somaliska pedagogers röster*. D- uppsats. Institutionen för samhälle, kultur och lärande. Lärarhögskolan i Stockholm.

Sawyer, L och Kamali, M. (2006). *Utbildningens dilemma*. Utbildningsdepartementet: regeringskansliet.

Skolinspektionen. (2009). *Utbildning för nyanlända elever- rätten till en god utbildning i en trygg miljö*. Övergripande granskningsrapport 2009:3.

Skolinspektionen. (2010). *Språk- och kunskapsutveckling för barn och elever med annat modersmål än svenska*. Kvalitetsgranskning, rapport 2010:16.

Skolverket, (2011c). Prov- och bedömningsenheten.

http://prov_och_bedomning/2.1100www.skolverket.se Sökdatum 2011-11-07

Skolverket. (1998). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet- Lpo94*.

Skolverket. (2003). *Sämre resultat för elever med utländsk bakgrund beror inte bara på skolsituationen*. Pressmeddelande 20030128.

Skolverket. (2005). *Elever med utländsk bakgrund. En sammanfattande bild*. Stockholm: Fritzes.

Skolverket. (2007). *Hur används individuella utvecklingsplaner? En studie efter införandet av nya bestämmelser*. Skolverkets aktuella analyser 2007.

Skolverket. (2008a). *Allmänna råd för utbildning för nyanlända elever*. Stockholm: Fritzes.

Skolverket. (2008b). *Med annat modersmål- elever i grundskolan och skolans verksamhet*. Rapport 321.

Skolverket. (2010). SALSA. www.salsa.artisan.se. Sökdatum: 2011-11-15

Skolverket. (2011a). *Beskrivande data om förskoleverksamheten, skolbarnsomsorg, skola och vuxenutbildning*. Kap. 15

Skolverket. (2011b). Läroplan för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 Lgr11.

Skolverket. (2011c). *Skolan är till för ditt barn*. Stockholm: Fritzes.

Skolverket. (2011d). *Vad är SALSA?*

www.skolverket.se/statistik_och_analys/2.1862/2.5714/vad_ar_salsa_1.163747 Sökdatum: 2011-12-13

Socialdepartementet, (1982), Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). 2§

Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

Utbildningsdepartementet, (2010). Skollag (2010:800).

www.modersmal.net Sökdatum: 2011-12-02

www.sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=2095690

Sökdatum: 2011-12-02

BILAGA 1

Hej!

Vi är två lärarstudenter som läser vid Linnéuniversitetet i Kalmar. Vi håller just nu på med vårt examensarbete som handlar om elever med svenska som andraspråk. Resultat visar att elever med utländsk bakgrund har svårare att nå de nationella målen än elever med svensk bakgrund. Skolan behöver redskap för att hjälpa eleverna att klara målen. Vi vill undersöka varför inte eleverna når målen och om det kan finnas ett samband med att föräldrarna inte behärskar svenska.

Vi vore tacksamma om du tog dig tid att svara på frågorna i vår enkät. Du kommer att vara anonym liksom din skola. Det är bara vi som kommer att läsa svaren som vi ska sammanställa. Är du intresserad av våra resultat finns det möjlighet att få informationen senare via mail. Vi vill gärna ha in svaren senast **torsdagen den 8 dec.**

Tack på förhand!

Med vänlig hälsningar Angelica Moya och Maria Knutsson.

Enkät

När du besvarar frågorna ska du tänka på det året då du senast hade en årskurs 5. Med elever med svenska som andraspråk menar vi elever som är födda i Sverige men som har en förälder/ två föräldrar som har utländsk bakgrund eller elever som är födda utomlands och har en förälder / två föräldrar som är födda utomlands.

1. Hur många elever var det i klassen? _____

2. Hur många elever var det i klassen med svenska som andraspråk? _____

3. Vilket eller vilka modersmål hade eleverna i klassen?

_____

4. I vilken omfattning översatte man veckobrev eller annan information till föräldrar som inte hade svenska som modersmål?

Aldrig   Ibland   Alltid

Om svaret är ”aldrig”: Varför översattes de inte?

_____

Om svaret är ”ibland”: Varför översattes de ibland och då till vilka språk?

_____

Om svaret är ”alltid”: Varför översattes de alltid och då till vilka språk?

_____

Vem översatte veckobrev eller annan information?

_____

5. Hur ser planen i din skola ut för kontakt med föräldrar som inte behärskar svenska?

_____

6. Användes tolk vid utvecklingssamtal/IUP med föräldrar som inte behärskar svenska?

Aldrig   Ibland   Alltid

7. Vilken typ av tolk används i så fall vid utvecklingssamtal/IUP?

a) Modersmåls lärare

- b) Telefontolk
  - c) Bekant/släkting till föräldrarna
  - d) Eleven själv
  - e) Annan:
-

Om svaret är ”ibland” eller ”alltid”: Vem/vilka vill använda tolk?

- a) Föräldrar
- b) Lärare
- c) Rektor
- d) Elev

Om svaret är ”aldrig”: Är det för att...

- a) behov inte finns.
  - b) tolk är svår att få tag i.
  - c) ekonomi tillåter inte.
  - d) föräldrar vill inte.
  - e) Annat:
-

8. Ser du några svårigheter med att använda tolk vid utvecklingssamtal/IUP, i så fall vilka?

---

9. I vilken utsträckning upplever du att föräldrarna som inte behärskar svenska, förstår det som står i IUP och sägs vid utvecklingssamtal?

Allt   Det mesta   Lite   Inget

Om svaret är ”lite” eller ”inget”: Vad gör din skola för att åtgärda detta?

---

10. Hur många av eleverna med svenska som andraspråk i klassen gjorde de nationella proven i årskurs 5?

---

11. Hur många av eleverna med svenska som andraspråk i klassen klarade målen i de nationella proven i årskurs 5?

---

12. Vilket ämne eller vilka ämnen hade eleverna störst problem med?

Matematik   engelska   svenska   svenska som andraspråk

13. Hur många av de eleverna som klarade målen vid de nationella proven hade tolk vid utvecklingssamtal/IUP?

---

14. Hur många av de eleverna som inte klarade målen vid de nationella proven hade tolk vid utvecklingssamtal/IUP?

15. Upplever du det som att användning av tolk vid utvecklingssamtal/IUP har någon betydelse för elevernas studieresultat?

Har du några tips som du vill dela med dig av ämnet kontakten med föräldrar till elever med svenska som andraspråk, så får du gärna göra det.

Tack för din medverkan och för den tid du lagt ner på att besvara enkäten!

Med vänliga hälsningar:

Maria Knutsson och Angelica Moya